

УДК 338.26:332.1

РЕГІОНАЛЬНА СТРАТЕГІЯ ЕФЕКТИВНОГО ГОСПОДАРЮВАННЯ І ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ

Євсєєва О.О., д.е.н.

Українська державна академія залізничного транспорту

У статті сформульовані пріоритети ефективної агропродовольчої політики України і забезпечення ідеологічної підтримки стратегії розвитку сільського господарства. Визначені напрями вдосконалення стратегії розвитку аграрного сектора у сфері екологізації та кліматичної адаптації. Обґрунтовані стратегічні напрями розвитку землеустрою й екологізації процесу землекористування в сільгоспприємствах Харківської області.

Ключові слова: стратегія, агропродовольча політика, господарювання, землекористування, пріоритети, інновації, регіон, стратегія, екологія.

In the article the priorities of effective Ukrainian agro-production policy and providing the ideological support of the farming development strategy have been formulated. The main tendencies of improving the strategy of developing the agrarian sector in the sphere of ecology and climate adaptation have been defined. The strategic directions of development of land-utilization and the ecology of land tenure process in the agricultural enterprises of Kharkiv region have been grounded.

Key words: strategy, agro-production policy, managing, land tenure, priorities, innovations, region, strategy, ecology.

Актуальність проблеми. В економіці України спостерігаються послідовні стадії наростання нестабільності середовища, в якому діє організація, і темпи її наростання значно прискорюються. Українським підприємствам АПК, що діють у вкрай складній соціально-політичній і економічній обстановці, динамічному середовищі, необхідно використовувати накопичений управлінський досвід країн із розвиненою ринковою економікою з урахуванням специфіки національних і галузевих умов. Економічна ситуація, що складається в АПК регіонів України, диктує необхідність наукового обґрунтування стратегії його економічного розвитку. Необхідна стратегічна орієнтація на різних рівнях управління територіальним АПК. Застосування концепції стратегічного управління дає змогу підприємствам АПК досягати своїх цілей в умовах динамічного, мінливого та непевного економічного та політичного середовища.

© Євсєєва О.О., 2013

Аналіз останніх наукових досліджень. Дослідженню проблем стратегії розвитку агропромислового комплексу приділили увагу П. Гайдуцький [1], Б. Губський [2], О. Дацій [3], І. Ігнат'єва [4], С. Кваша [5], А. Лисецький [6], Ю. Мельник [7], В. Месель-Веселяк [8], Л. Молдаван [9], С. Пакулін [10], Б. Пасхавер [9], О. Попова [11], В. Юрчишин [12]. Проте, враховуючи сучасний стан агропромислової сфери, багато питань залишаються невирішеними, тому їх слід розглянути детальніше.

Мета роботи: (1) виявлення пріоритетів ефективної агропродовольчої політики України та забезпечення ідеологічної підтримки стратегії розвитку сільського господарства; (2) визначення напрямів вдосконалення стратегії розвитку аграрного сектора у сфері екологізації та кліматичної адаптації; (3) обґрунтування стратегічних напрямів розвитку землеустрою й екологізації процесу землекористування в сільгосп підприємствах Харківської області.

Викладення основного матеріалу дослідження. Основні джерела розвитку агропродовольчого сектора сьогодні знаходяться у сфері інституціональних перетворень агропродовольчих ринків і в області збільшення попиту на продукцію сектора. Зростання реалізації продукції сільськогосподарськими товаровиробниками дозволить збільшити фінансові надходження. Тільки це зробить можливим нормальне для ринкової економіки кредитування сектора. Рентабельна харчова промисловість надзвичайно приваблива для інвесторів у даних обставинах: короткі терміни оборотності капіталу та незначні разові капіталовкладення відповідають сучасним вимогам вітчизняних інвесторів, які не мають у своєму розпорядженні значних капіталів. Харчова промисловість приваблює також і іноземних інвесторів. Інвестиції – це технічна реструктуризація виробництва і продовження зростання на принципово новій основі. Одночасно, інвестиції – це попит на ресурси для сільськогосподарського виробництва, а значить розвиток сільгоспмашинобудування, мікробіологічної промисловості, промисловості хімічних добрив тощо. Рентабельне сільське господарство – це також поповнення місцевих бюджетів сільських районів і, відповідно, можливість розвитку сільської місцевості. У свою чергу, заходи інвестування допоможуть глибшій реструктуризації сільськогосподарського виробництва, зокрема за рахунок звільнення від

зайвої робочої сили, від утримання об'єктів соціальної інфраструктури і так далі.

Удосконалення ринкового економічного механізму включає підвищення ефективності функціонування агропродовольчого ринку, розвиток ринкової інфраструктури, ринкову модернізацію внутрішньогосподарчого механізму.

Має суттєво змінитися агропродовольча політика України. Її принципові характеристики наведені на рис. 1.

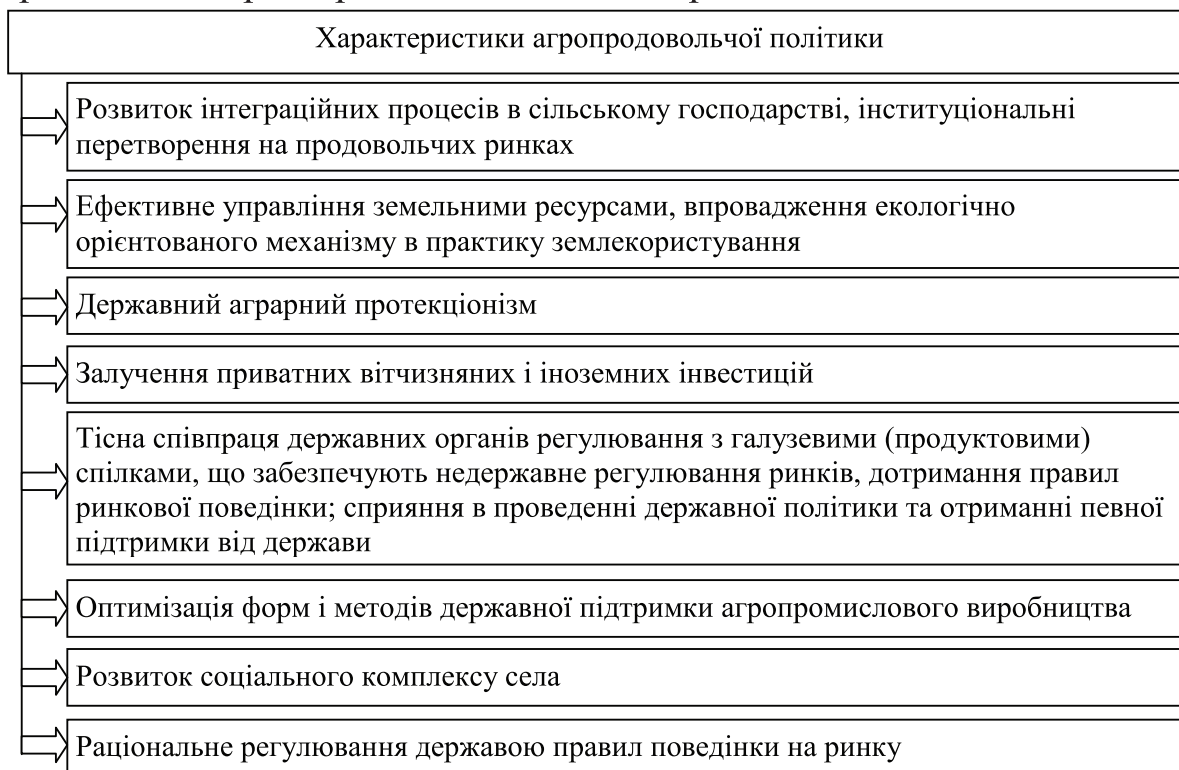

Рис. 1. Характеристики ефективної агропродовольчої політики України

Для зменшення негативних наслідків світової фінансової кризи, спаду виробництва в сільському господарстві необхідно в 2013-2014 роках реалізувати наступні першочергові заходи:

– провести фінансове оздоровлення, у тому числі за рахунок реструктуризації заборгованості підприємств сільського господарства бюджетам усіх рівнів, державним позабюджетним фондам, постачальникам паливно-енергетичних і інших ресурсів;

– удосконалити з урахуванням ринкових умов систему страхування в сільському господарстві;

– ввести в систему регулювання імпорту продовольства зміни, що дозволяють застосовувати увесь комплекс інструментів митно-тарифного захисту;

– підвищити ефективність державного регулювання ринку зерна та використання національного резервного фонду зерна. Одним з основних джерел фонду може стати частина коштів, отриманих від збільшення сплати імпортних митних зборів і інших прирівняних до них платежів на сільськогосподарську продукцію, сировину і продовольство;

– забезпечити мобілізацію державних кредитних ресурсів і створити сприятливі умови для залучення приватних інвестицій у виробництво сільськогосподарської техніки, розширення лізингу.

Основний акцент аграрної політики має бути зміщено на користь структурних заходів. До них відносяться, наприклад, заходи, що сприяють розвитку сільської місцевості. Найважливішими умовами реалізації поставлених завдань є забезпечення нової якості кадрового потенціалу АПК, а також висока динаміка і результативність інженерного та соціального облаштування сільських територій, досягнення високої якості життя на селі. Поетапна реалізація перерахованих вище заходів дозволить створити освітню систему, здатну ефективно реагувати на зміни в розвитку галузі. Стратегічною метою реалізації заходів щодо соціального розвитку села на Харківщині є формування якісно нового соціокультурного простору в сільській місцевості. Реалізація заходів сприятиме забезпеченню доступності для сільського населення і суспільно прийнятної якості базових соціальних послуг. До 2015 року проведення пропонованих заходів створить передумови для стабільного нарощування потенціалу соціальної та інженерної інфраструктури з метою забезпечення надалі повноцінного середовища життєдіяльності для всіх груп сільського населення незалежно від місця мешкання і форми зайнятості, включаючи селянські (фермерські) господарства.

Соціальна й екологічна стратегії розвитку аграрного сектора регіону мають забезпечити рішення екологічних проблем і максимально використовувати переваги кліматичних змін по регіонах України.

У сфері екологізації та кліматичної адаптації доцільно:

1. Стимулювати розвиток поширювачів за кордоном біологічних, біодинамічних і органічних систем землеробства, систем низьковитратного сталого сільського господарства, а також розроблених вітчизняними ученими адаптивних систем ведення сільського господарства; створювати системи екологізації.

2. Сприяти розвитку систем збуту екологічно чистої продукції, отриманої з використанням різних систем екологізації.

3. Сприяти розвитку системи ефективного землекористування і природокористування підприємств аграрного сектора регіону.

4. Реалізувати систему заходів щодо адаптації сільського господарства до кліматичних змін. В Україні відбуваються безперечні та дуже сприятливі екологічні зміни. Дослідження та гнучке використання кліматичних змін дозволить збільшити ефективність і сталість сільського господарства.

Стратегія економічного розвитку аграрного сектора України має забезпечити рішення соціальних проблем села, визначити методи збільшення прибутків сільських жителів, сприяти розвитку місцевого самоврядування. При цьому доцільно:

1. Організувати багатоканальну систему фінансування соціальної сфери села за рахунок державного бюджету, регіональних і місцевих бюджетів, позабюджетних фондів, приватних інвестицій, що притягаються для здійснення програм соціального розвитку. Бюджетні кошти на соціальний розвиток села повинні виділятися окремим рядком та бути захищеними від секвестрування. Ці положення мають бути відбиті в Національній стратегії сталого розвитку сільських територій.

2. Розробити серію регіональних програм щодо створення робочих місць на селі в несільськогосподарських галузях. У багатьох регіонах сільськогосподарське виробництво в принципі не здатне забезпечити роботою та достатнім доходом зайняте зараз там населення. Історично селяни доповнювали свої сільськогосподарські прибутки ремісничою працею та додатковою працею в місті.

3. Впроваджувати державну програму «Інформатизація сільського господарства», яка має, окрім економічного, велике соціальне значення. Використання комп'ютерних мереж сприяє встановленню стійкого зворотного зв'язку з жителями села. Можлива організація спеціалізованого сільського телебачення та систем мережевого консультування не лише із виробничих проблем, але й із питань охорони здоров'я, освіти і так далі. Крім того, Інтернет може в перспективі забезпечити додаткову зайнятість та високі прибутки талановитої сільської молоді.

Інноваційна політика в сільському господарстві в умовах глобалізації

має бути спрямована на створення ринку інновацій, державне стимулювання венчурного підприємництва, просування інновацій на вітчизняні та зарубіжні ринки.

В умовах сучасної України інноваційний бізнес взагалі й інноваційний бізнес в сільському господарстві особливо, є надзвичайно ризикованим, тому залучення засобів вітчизняних і зарубіжних інвесторів можливе при компенсуванні ризику прибутковості або при твердих державних гарантіях, і/або у межах структур, добре контрольованих самими інвесторами.

Слід стимулювати розвиток аграрного венчурного (ризикованого, інноваційного) капіталу. Для венчурних фондів і венчурних фірм необхідно передбачити пільговий характер оподаткування.

Треба ввести широке патентування винаходів і ліцензування технологій. Продаж патентів і ліцензій в країні та за кордоном стане джерелом додаткового стійкого прибутку наукових організацій.

В цілях залучення іноземних інвестицій в інноваційний комплекс сільського господарства України необхідно стимулювати створення спеціалізованих організацій щодо просування українських агроінновацій на зарубіжні ринки науково-технічної продукції. Організації, що спеціалізуються у сфері інноваційного промоушену (promotion - просування на ринки), промоушен-фірми, компанії або групи можуть бути державними або незалежними комерційними структурами. Їх основними функціями будуть забезпечення вигідних умов продажу українських інновацій різної міри готовності, від патенту або винаходу до нових технологій і технологічних комплексів, реклама вітчизняної науково-технічної продукції на іноземних ринках, пошук зарубіжних замовлень на виконання НДКР українськими інститутами і КБ, консалтинг щодо укладення міжнародних договорів і контрактів, оформлення українських інновацій відповідно до міжнародних стандартів для продажу на ринках.

Стратегія розвитку аграрного сектора має застосовувати механізми вбудовування науки в структуру аграрних ринків.

Науковим організаціям доцільно здійснювати наукове забезпечення діяльності того, що відповідає їх профілю галузевого союзу на комерційній основі.

Потрібний комплекс законів і нормативних актів, що регламенту-

ють діяльність держави на інформаційному ринку аграрного сектора економіки, її права щодо сертифікації ринкової інформації, регулювання інформаційно-фінансових мереж, дотримання в мережах комерційної таємниці та конфіденційності, правил розкриття інформації і так далі. Реалізація стратегії має бути підкріплена пропагандистськими заходами.

Окрім створення формальних інститутів необхідно докласти значні зусилля із трансформації старих і впровадження нових неформальних інститутів (звичаїв торгівлі, ділового обороту, правил ведення бізнесу і так далі), що забезпечують ефективність ринкової економіки та дієвість державного регулювання економікою. У цьому питанні потрібна ідеологічна підтримка стратегії розвитку сільського господарства, у межах якої пропонується зробити наступне:

1. Галузеві співтовариства виробляють певні кодекси ведення справ, в тому числі й правила поведінки на даному ринку, порушення яких веде не лише до виключення із нього, але і практично ізолює порушника.

2. Співтовариства і держава ведуть широкомасштабну пропаганду правил чесної конкуренції в ЗМІ, наочно показуючи, до чого призводять порушення і як покарані порушники.

3. Необхідно засобами ЗМІ, літератури і кіно надати праці працівника сільського господарства суспільно значимий статус, як це робиться в розвинених країнах. Треба налагодити зворотний зв'язок між сільськими жителями і владою, для чого в регіонах і на національному рівні створити апеляційні органи, які б реагували на скарги працівників села і переробної промисловості, освітлювали інформацію про корупцію і порушення у пресі і електронних ЗМІ.

4. Величезну роль в роз'ясненні основних елементів реформ і аграрної політики держави мають зіграти районні консалтингові служби, які окрім технологічних, економічних і юридичних консультацій можуть узяти на себе певну ідеологічну роботу на договірній основі із зацікавленими владними структурами. Новим і найперспективнішим ЗМІ стає Інтернет, здатний забезпечити індивідуальний підхід до кожного користувача. У недалекому майбутньому він може стати провідною ланкою в ідеологічній роботі.

Базовий стратегічний орієнтир сільського господарства Харківської області – перехід підприємств і організацій галузі на режим сталого роз-

витку на основі модернізації виробничого потенціалу, впровадження прогресивних індустріальних технологій виробництва сільськогосподарської продукції, створення умов для підвищення прибутковості аграрного виробництва, динамічного соціального розвитку сільських районів.

Поняття сталого розвитку включає:

– впровадження максимально стійких в природно-кліматичних умовах Харківської області технологій виробництва сільськогосподарської продукції;

– зростання прибутків сільськогосподарських виробників;

– збереження та створення нових робочих місць, підтримка та збільшення обсягів виробництва при зміні власника або перепрофілюванні;

– підвищення якості життя та розвиток соціального середовища в сільських районах Харківської області.

Аналіз виявив, що стратегія розвитку аграрного сектора Харківської області зовсім не містить землевпоряджувального розділу, а заходи щодо підтримки ґрунтової родючості є розпливчатими, неконкретними.

Враховуючи, що земля з її ґрунтовим покривом є, по суті, базовим компонентом довкілля, стратегічним ресурсом, основою життя та діяльності населення, що проживає на відповідній території, інформація про її правове положення, стан і використання украй потрібна для управління земельними ресурсами регіону, рішення економічних, соціальних і екологічних проблем. Вказана інформація може бути своєчасно отримана, передусім, при веденні моніторингу земель в повному об'ємі на різних його рівнях. Особливо важливо визнати цю роботу пріоритетною на регіональному та локальному рівнях з метою забезпечення своєчасного виявлення динаміки негативних процесів на землях, їх оцінки і прогнозу, вжиття заходів щодо попередження і усунення наслідків; виключення, зрештою, втрат ґрунтового покриву цінних земель, відтворення якого неможливе в якнайближчий історичний період.

Стратегічні напрями розвитку землеустрою створюють основу для пошуку прогресивних приватних управлінських рішень, які зумовлюють збільшення віддачі від нових землеробських і технічних засобів і технологій.

Рациональний землеустрій є важливою умовою ефективного господарювання аграрних підприємств. Ця теза підтверджується аналізом його

принципів, в основі яких лежать наступні положення:

– продукти харчування і житло є засадничими потребами людини. Визначеність правового статусу землі відіграє важливу роль в забезпеченні ефективності сільськогосподарського виробництва регіону, тобто в основному виробництва продуктів харчування, а надійна захищеність прав володіння нерухомістю, у тому числі житла, є важливим елементом забезпечення ефективності економічної політики;

– у сучасних умовах економіки інвесторам потрібна чітка і стала формальна система, що регулює питання землекористування і права володіння нерухомістю;

– забезпечення сталого розвитку залежить від наявності у держави, регіонів загальних повноважень щодо управління інформацією про власність на землю, її вартості і характеру землекористування навіть в умовах можливої активної участі приватного сектора;

– земля й інформація про землю є ресурсами, які треба розвивати для забезпечення економічного зростання регіону.

У той же час для ефективного здійснення державного управління земельними ресурсами на регіональному рівні також потрібне наступне:

1. Економічна оцінка і детальна правова підготовка ринку землі. Для цього на рівні регіону знадобиться завершення робіт по земельному кадастру і його моніторингу при обліку сучасних механізмів оцінки, що включають у тому числі оцінку земної поверхні в розумінні її складових – «над», «на» і «під». При цьому цінові шкали повинні:

– враховувати інтереси майбутніх власників ділянок землі і передбачувані цілі їх використання;

– мати пріоритети для використання землі сільськогосподарського призначення уродженцями місць, в порівнянні з особами, що тимчасово приїжджають на роботу з інших регіонів (що особливо важливе при експлуатації особливо цінних земель);

– враховувати і зберегти відмінність в підходах при короткостроковій і тривалій оренді землі громадянами України і зарубіжних країн;

– мати різні пільги при виділенні ділянок в приватне володіння і для муніципальних потреб.

2. Підготовка і прийняття нормативно-правових актів про регулювання обороту землі в регіонах, а також ревізія чинного регіонального

законодавства з метою усунення положень, що суперечать національному законодавству. Розвиток земельного законодавства має здійснюватися, виходячи з трьох основних напрямів в регулюванні земельних взаємовідносин: правового регулювання земель як основного природного ресурсу (питання раціонального використання і охорони земель), об'єкту права власності (встановлення особливостей обороту земельних ділянок) і як основи життя і діяльності народів, що проживають на території України (державний контроль і державне регулювання земельних стосунків).

3. Ведення моніторингу земель. Для цього необхідно підготувати проєкт концепції державного моніторингу земель, методичні рекомендації щодо моніторингу земель поселень, по веденню моніторингу земель в зонах надзвичайних ситуацій на основі комплексного застосування методів дистанційного зондування і наземного дослідження, методичні рекомендації із консервації і санування забруднених земель міст, рекомендації щодо автоматизованого складання велико- і середньомасштабних ґрунтових карт, технології складання карт і оцінки розвитку негативних процесів (ерозії ґрунтів, перевищення вологості, заболоченості та інше).

Досягнення позитивних змін в кількісних і якісних параметрах використання земельних ресурсів в сільському господарстві регіону пов'язане з реалізацією інноваційних інвестпроектів по таких основних напрямках, як землеустрій, селекція та насінництво, оновлення ґрунтообробної техніки, перехід до гумусозберігаючих технологій та інших, що закладають природногосподарські засади нового відтворювально-економічного циклу середньохвильової динаміки, у межах якого формуються необхідні та достатні умови для реального підвищення ефективності землекористування в регіоні.

Сучасні методи аграрного землекористування Харківської області представляються недостатньо ефективними у зв'язку з тим, що орні землі регіону впродовж тривалого періоду експлуатувалися за допомогою активного і нечітко контрольованого застосування отрутохімікатів і мінеральних добрив, використання ґрунто-руйнівної техніки, що обважнює, невиконання графіків сівозмін, закономірним наслідком яких стала втрата частини природно-природних властивостей родючих

агроекосистем.

Недостатньо раціональна агро-еколого-економічна політика, що реалізовується на сучасному етапі в регіональному АПК і, зокрема, рослинницьких галузях, не забезпечує належного позитивного результату, що проявляється в невисоких темпах відновлення ґрунтової родючості, повільному поширенні прогресивних технологій почвообробки, недоотриманні, відносно наявного потенціалу рослинницької та тваринницької продукції. Це актуалізує завдання розробки еколого-орієнтованого механізму аграрного землекористування та пропозиції економічних інструментів, що забезпечують його послідовне впровадження в практику землекористування господарств Слобожанщини.

Екологізацію процесу землекористування в сільгосп підприємствах Харківської області необхідно визнати найважливішим напрямом її подальшого прогресу і розглядати у взаємодії декількох основних агроекономічних аспектів діяльності:

- стимулювання (за допомогою оптимізації інвестиційного законодавства і реалізації екологічно обґрунтованих бізнес-проектів) впровадження маловідхідних і безвідходних технологій сільськогосподарського виробництва;

- нівеляція природно-кліматичної нестійкості оброблюваних сільськогосподарських рослин за допомогою активної селекційної роботи та використання новітніх агротехнічних досягнень;

- державна підтримка виробництва в аграрному секторі екологічно безпечної продукції та застосування ефективних технологій;

- впровадження в сільськогосподарську практику еколого-економічних нововведень, спрямованих на збереження асиміляційного потенціалу та поліпшення якості аграрних екосистем (до яких, передусім, необхідно віднести комплекс заходів щодо захисту ґрунтового покриву від ерозії, а також оптимізацію господарського обороту земель);

- формування і практична реалізація ефективного організаційного механізму, інтегруючого агро-еколого-економічні пріоритети сільськогосподарського землекористування, орієнтованого на досягнення природно-адаптаційних принципів функціонування галузі і, тим самим, стимулюючого процесу ландшафтної організації сільських територій, формування адаптивних систем землеробства, поліпшення якості

грунтово-ресурсних благ, відтворення оптимальних біоіндустріальних систем ведення агропромислового виробництва.

Узагальнення великої емпірико-фактологічної інформації і аналіз діяльності інфраструктурних підрозділів, в завдання яких входить створення сприятливих умов задля поліпшення землекористування в сільському господарстві, свідчать про те, що сучасна природогосподарська інфраструктура Харківської області недостатньо ефективна і багато в чому індиферентна до економічних і соціально-екологічних інтересів аграрного землекористування, що виражається в дублюванні економіко-правових функцій, зайвій деталізації контрольних процедур, низькій результативності моніторингу якості аграрних екосистем. В зв'язку з цим доцільна концентрація функцій земельно-господарського менеджменту в автономному організаційно-інфраструктурному підрозділі, підвідомчому адміністративно-територіальним органам національної служби по земельному кадастру і наділеному владними повноваженнями в частині використання результатів моніторингу для ухвалення управлінських рішень, що підвищують стійкість сільгоспвиробництва шляхом переходу до природно-адаптаційної моделі. Необхідно створити ефективний механізм подолання інфраструктурних дефіцитів, в основу якого покладені економічні і агроекологічні пріоритети сільськогосподарського землекористування, орієнтований на підвищення стійкості функціонування сільського господарства області за допомогою впровадження біоіндустріальних систем землеробства, а також забезпечення раціональної еколого-ландшафтної організації сільських територій.

Природно-адаптаційне землеробство, реалізація принципів якого є стратегічним напрямом розвитку сучасного регіонального сільгоспвиробництва, є інтеграцією еколого-економічних, організаційно-інфраструктурних, соціальних, ландшафтно-адаптаційних, культурно-історичних, духовно-моральних, ментальних і інших природогосподарських аспектів аграрного виробництва, обумовлених необхідністю реалізації інноваційних методів освоєння ґрунтово-земельних благ, дотримання прав і обов'язків землекористувачів в процесі господарського розпорядження земельно-майновими ресурсами у межах цивілізованих ринкових стосунків.

Харківська область, будучи дуже значимим за агроекономічним потенціалом господарюючим суб'єктом України, одночасно відрізняється екологічно недостатньо сприятливим місцем існування. Деградація регіональних агроекосистем ґрунтово-земельного потенціалу, акваторії, сільськогосподарських і лісогосподарських угідь, флори і фауни у разі відсутності радикальних почво-охоронних заходів призводить до виникнення загрози безповоротної природогосподарської аномалії, що виключає конструктивно-поступальний соціально-економічний розвиток регіону.

В умовах Харківської області природно-адаптаційне землеробство асоційоване, передусім, із заходами, орієнтованими на поліпшення якості ґрунтових ресурсів, оптимізацію норм внесення поживних речовин при одночасному скороченні надходжень в орний горизонт надмірних кількостей нітратів, нітриту, фосфатів, важких металів і інших з'єднань агрогенного походження; обов'язкове введення в сівозміни сільськогосподарських культур, що мають почво-відновні властивості; раціональне використання в землеробській практиці інноваційних біологічних засобів боротьби з шкідниками та хворобами сільськогосподарських рослин.

Висновки. 1. Стратегію державного управління АПК має бути направлено на сталий збалансований розвиток аграрного сектора кожного регіону України, під яким розуміється всебічно збалансований розвиток між суспільством, економікою і природою в межах окремої території.

2. Складна ситуація в продовольчому комплексі Харківської області викликана послабленням державного регулювання, що призвело до диспаритету цін, диспропорцій виробництва і, як наслідок, низьких доходів сільськогосподарських товаровиробників, неефективності їх діяльності. Удосконалення механізму управління економічною системою територіального АПК має бути направлено не на зміну структури і по-елементного складу, а на зміну характеру відносин, взаємодій між структурними елементами механізму і їх ролі в процесі управління.

3. Суть явищ і процесів, які відбуваються в аграрній економіці, природі та суспільстві необхідно розглядати системно. Тому сільську територію необхідно розглядати як багатофункціональну систему, що існує в постійному русі та взаємодії з іншими елементами суспільства.

Соціальна і екологічна стратегія розвитку АПК регіону має забезпечити вирішення екологічних проблем і максимально використовувати переваги кліматичних змін у регіонах. У ході дослідження нами виявлено стратегічні пріоритети АПК в галузі екологізації та кліматичної адаптації.

4. Стратегія розвитку АПК має задіювати механізми вбудовування науки в структуру аграрних ринків. Аграрна наука також не може розраховувати на істотне збільшення державного фінансування робіт, окрім фундаментальних, і має орієнтуватись на створення спеціальних режимів торгівлі науково-технічною продукцією, яка забезпечить науковцям прийнятний рівень доходів. При розробці ефективної стратегії розвитку аграрного сектора регіональної економіки необхідно враховувати природо-користувальну й екологічну складові зовнішнього середовища, в якому діють підприємства комплексу.

5. Стратегія розвитку АПК Харківської області до 2015 року має передбачати, на нашу думку, розвиток галузей і організацій комплексу за принципом «продуційованих змін», враховувати вимоги ХХІ століття, глобалізації, що здатні радикально змінити сьогоднішній стан сільськогосподарських галузей.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Гайдучкий П.І. Розвиток багатоукладного господарювання та конкурентоспроможного агропромислового виробництва / П.І. Гайдучкий // Економіка АПК. – 2001. – № 4. – С. 19–28.
2. Губський Б.В. Аграрний ринок / Губський Б.В. – К. : Нора-прінт, 1998. – 184 с.
3. Дацій О.І. Ефективність інноваційної діяльності в агропромисловому виробництві : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра екон. наук: спец. 08.02.02 / О.І. Дацій. – К., 2005. – 39 с.
4. Ігнат'єва І.А. Методологічні основи стратегічного управління підприємством: дис. ... доктора екон. наук: 08.06.01 / І.А. Ігнат'єва. – К., 2006. – 386 с.
5. Кваша С.М. Вплив світової фінансової кризи на розвиток аграрного сектора вітчизняної економіки / С.М. Кваша // Економіка АПК. – 2009. – № 5. – С. 3–9.
6. Лисецький А. Аграрний сектор України: адаптивний саморозвиток і глобальні виклики у регіональному вимірі / А. Лисецький, М. Соломко, І. Думи // Економіка України. – 2007. – № 11. – С.57–69.
7. Мельник Ю.Ф. Агропромислове виробництво України: шляхи забезпечення інноваційного розвитку / Ю.Ф. Мельник, П.Т. Саблук // Економіка АПК. – 2009. –

- № 1. – С. 3–15.
8. Месель-Веселяк В.Я. Напрями забезпечення конкуренто-спроможності аграрного виробництва / В.Я. Месель-Веселяк // Економіка АПК. – 2009. – № 10. – С. 7–14.
 9. Виклики і шляхи агропродовольчого розвитку / [Пасхавер Б.Й., Шубравська О.В., Молдаван Л.В. та ін.] ; за ред. акад. УААН Б.Й. Пасхавера – К. : НАН України ; Ін-т екон. та прогнозув. – 2009. – 432 с.
 10. Пакулін С.Л. Стратегія і сценарії соціально-економічного розвитку агропромислового комплексу в умовах глобалізації / С.Л. Пакулін // Економіка: проблеми теорії та практики : Збірник наукових праць. Випуск 261 : В 7 т. – Том II. – Дніпропетровськ : ДНУ, 2010. – С. 499–504.
 11. Попова О.Л. Сталій розвиток агросфери України: політика і механізми : [монографія] / Попова О.Л. – К. : НАН України, Інститут економіки та прогнозування, 2009. – 352 с.
 12. Юрчишин В. Причини і наслідки аграрної кризи (науково-аналітичний огляд) / Юрчишин В. – К. : ІАЕ, 2000. – 24 с.